

Щур Софія Олегівна,

курсант навчально-наукового
інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

заступник начальника відділу
організації наукової діяльності та
захисту прав інтелектуальної власності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник *Калиновський
Олександр Валерійович*

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Сьогодні протидія корупції є нагальним питанням для України. Адже однією з причин неієвої роботи та недовіри до органів державної влади є саме корупції, коли під час здійснення своїх посадових обов'язків державні службовці керуються особистими інтересам, що відрізняються від суспільних.

Ключовим елементом протидії корупції та викритті корупційних схем є викривачі. За результатами загальнонаціонального опитування щодо громадського залучення від USAID/ENGAGEкількість українців, які готові повідомляти про випадки корупції, зросла вдвічі – із 44% до 84 %. Крім того, частка українців, які вважають, що корупцію неможливо виправдати, зросла із 40 % у 2021 до 64 % у 2022 році.

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [1].

На викривачів покладається великий громадський обов'язок, так як вони діють не з корисливих мотивів, а з метою запобігання корупційним правопорушенням. Однак часто виникають ситуації, коли даних осіб звільняють з роботи чи погрожують їм. Важливим питанням постає захист викривачів.

Основні гарантії захисту журналістів передбачені Законом України «Про запобігання корупції». Відповідно до статті 53 усі викривачі та їх близькі родичі перебувають під захистом держави. За наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненим повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»[1].

Важливим фактором є фізичний та психологічний захист викривачів. Адже нерідко такі особи не повідомляють про корупційні кримінальні правопорушення під страхом шкоди життю чи здоров'ю самому викривачу або ж членам їх сімей. За наявності загрози вашому життю, здоров'ю та майну або ж вашим близьким родичам необхідно звернутися до правоохоронних органів. Адже Законом України «Про забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» передбачено заходи безпеки викривачів та їх близьких родичів, а саме: особиста охорона, охорона житла і майна; видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; заміна документів та зміна зовнішності; зміна місця роботи або навчання; переселення в інше місце проживання; поміщення до установи органів соціального захисту населення; забезпечення конфіденційності відомостей про особу. Такі заходи є важливим елементом захисту, адже відчуття безпеки заохочує осіб повідомляти про вчинення корупційних правопорушень [2].

Ще одним видом захисту викривачів є трудовий. Так у статті 32 Кодексу законів про працю зазначено, що працівник, який повідомив про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою, не може бути звільнений чи змушений до звільнення, притягнутий до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з таким повідомленням або підданий іншим негативним заходам впливу, або загрозі таких заходів впливу. У раз звільнення працівник повинен бути поновлений на попередній роботі органом, який розглядає трудовий спір [3] Викривачів також не може бути піддано негативним заходам з боку керівника або роботодавця [1]. У разі

при порушення трудових прав викривача, його близьких осіб або загрози їх порушення, викривач повинен проінформувати керівника або роботодавця про права та гарантії захисту викривача, передбачені Законом України «Про запобігання корупції» та необхідність їх дотримання, а також звернутися до Національного агентства з питань запобігання корупції або до суду.

Важливою гарантією захисту викривача є його право на анонімність та конфіденційність. Заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти. Розголошення даних можливе лише у разі обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача з повідомленням про це самого викривача. За незаконне розкриття відомостей про викривача настає відповідальність [1].

Кодексом України про адміністративні правопорушення передбачено адміністративну відповідальність за незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала їй (їм) відома у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (частина 2 статті 178-2) [4]. Водночас особа може нести й кримінальну відповідальність. Так статтею 182 Кримінального кодексу України встановлено відповідальність за порушення недоторканості приватного життя, а саме: за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації, а також якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам особи [5].

Варто зазначити, що для захисту своїх прав та представництва інтересів в суді викривач має право користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Він також може залучити захисника самостійно та отримати відшкодування витрат на нього та судовий збір у зв'язку із захистом своїх прав як викривача.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

2. Про забезпечення осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3782-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>

3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 17 груд. 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

5. Кримінальний кодекс: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F+%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B9#Text>.

Трач Сергій Степанович,

доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ступінь захищеності кожної держави перед зовнішніми загрозами, у тому числі збройною агресією, перебуває у безпосередній залежності від внутрішньої стабільності, міцності національного державного апарату, ефективності політичної влади на усій державній території. У цьому контексті саме корупція найчастіше виступає основною внутрішньодержавною причиною політичних та економічних криз. Треба погодитись, що вона має широкий вплив на усі соціуми, оскільки підриває демократію і верховенство права, а також призводить до порушень прав людини, викривлень ринків, зниження якості життя і дозволяє організованій злочинності, тероризму та іншим загрозам безпеки людей процвітати. Цей негативний феномен можна виявити в усіх країнах – великих і малих, багатих і